

oel verheffen en
ende voorbeelden
nagen van Haa
andische schil
e Schilderkunst
e Schilderkunst
artikel „De He
dit opzicht hee
diensten.

ver Callenbach
te gestelde vraag
hristelijken krie
beteekenis hee
ectuurvoorziening
de vijf deelen
ende, christelijk
en een fonds
end van te pro

ing van den vijf
boek.

dit nog een

blen we in he
zen daaraan no
tzen „Kribbe en
kenwagen” door
A. M. Roonen.

G. v. d. Huls
in Oordt, welke
elkwaardig zijn
artikel, „Was
foto's van J. P.
essante modern
den”. „Zou u

dig vervolg van
in een nieuwen
sacres betreden
en verzamelaar
neele werk des
kring.

C. T.

KEN.

Redaktie).

andere Kerken.

erk van Amster
d als antwoord
1350-jarig her
pede aanleiding
ze houding te
ere kerken, zoo

oog op de on
ifferentisme, dat
daarbuiten, en
Gereformeerde
droefheid.

le ongefundeerd
e Schrift, 2e. in
ielus, 3e. in de
etrekking tot de

die zijn droom
droom vermoed
— alleen.

voor zijn eigen
nal, als had hij
ekken. Ja, het
alles was nult.

Hier wordt den
dt gehandhaaft.

verband met
begin van our
nd en het volk
der maakt is
ie, die dan zik
valt. „Immer
ed: Verneylen
en, niet omdat
stus overal is
storiische werke
en al los: hi
een Hernhuter
loon, die oer
tocht over de
dair verloopen
le bedoeling de
istus te doen
thotheid van de
storiische ach
gen oogenblik
gt hij het zelf
nde Jood een
unsche letters.

ndheid, die hi
niet nalaten te
nermann, al
tdig Vlaamsch
hier onbespro
verwijzen naar
kindeken Jezus
deze woorden
r en de land
aanderen, heb
kindeken Jezus
stervader ver

worsteling en strijd der Vaders voor de zaak des
Heeren, speciaal ook in de afgelopen eeuw.

Deel 1 eerste hen 1 houvast missen, 1 tweede
werkte nimmermate verwarrend op de geesten.

Wat al gebeurdeheid en gedeeldheid en wat is nu de
ware kerk? Is 'de Geref., de Herv., de Luth. enz.?

En wat zijn dan de andere kerken?

Rome maakt 't zich al heel gemakkelijk. En 't klinkt
oer-principieel en vast: „Wij zijn de ware, alleen zalig-
makende kerk”, uit.

Na de Reformatie zijn vele Gereformeerden een heel
eind op dien weg voortgeschreden. Alleen dat „alleen-
zaligmakende” liet men weg. Dat deden echter onze
corpsheeren niet. Een man als Calvijn erkende de Luth.
kerk als een zusterkerk. En hoezeer hij de Pauselijke
hierarchy verafschuwde en verwerp, erkende hij, dat
er in de Roomsche kerk nog zooveel van de kerk, wordt
gevoelen, als er Gods Woord in gevonden wordt.

Ook in onze dagen zijn er dus Geref., die 't zich
eveneens al heel gemakkelijk maken, door 't uit te
spreken: De Geref. kerk is DE ware kerk en de
Herv. en Roomsche kerk zijn de valsche kerk, nit!
Alweer oer-principieel.

En de Luth., Bapt., Meth. kerken dan? Dat zijn
„sekten”. Jawel, zo zijn een „quantité négligeable” in
ons land, maar in Duitschland en Amerika gaan ze
onze Geref. kerken met vele miljoenen te boven en
oefenen ze toch maar een machtige Christelijke actie
en dan „maar sekten”. Maar, wat hebben wij ook met
„dat buitenland” te maken!

Precies zoo zijn er in de Herv. kerk, die met aplomb
beweren: De Herv. kerk is de ware kerk en de Geref.,
de Chr. Geref. kerken zijn scheurkerken, separatisten,
uit. En de rest dan?

Toch hebben te allen tijde alle ware Christenen
gevoeld, dat er ook in andere kerken oprechte kinderen
Gods worden gevonden. Dat er ook in schier alle kerken,
bij alle gebrek en tekortkoming, ja bij alle dwaling
en deformatie, een begeeren en straven wordt gevonden
om zich te openbaren als een kerk van Christus, om
op te komen voor de eere van Zijnen Naam en de
zaligheid der menschen, zooals uitgedrukt is in hun
bepelenschriften, als officiële waarheid, al worden die
in de praktijk ook niet altijd gehandhaafd. En mogen
wij dan al die kerken maar als „sekten of valsche
kerken” brandmerken? Zijn wij zelf dan de volmaakt-
heid al zoo nabij? En dan, hoe klein is de kerk van
Christus nu? Mogen we de Hongaarsche Geref. kerken,
voor welke we ons tot onze niet geringe blijdschap
ook machtig interesseren, nog wel een „ware” kerk
noemen? Kunnen we haar toestand, „nuchter” bezien,
en niet met onzen blik der liefde (of verliefden blik?)
werkelijk beter noemen, dan die van de Herv. kerken,
in wier midden wij leven?

Die overspanning van de „ware kerk-idee” heeft ge-
leid tot de leer van de pluriformiteit der
kerk. Wij staan als kerken naast elkaar, voor zoover
wij belijden Jezus Christus, den Zoon des levenden
Gods, onzer een geworden, overgeleverd om onze zon-
den en opgewekt om onze rechtvaardigmaking naar
de Schriften.

De ene „ware” kerk van Christus is gescheurd,
geveeld. Wij kennen helaas ten deele, en dat moet
van zelf uitkomen in onze belijdenis en hare beleving.
Zij zijn de Oostersche kerken meer gegrepen door
't mystieke leven, door Gods verborgen omgang in Chris-
tus, terwijl de Westersche kerken meer worden beziel
door de voldoening van Gods gerechtigheid en de schuld-
vergeving door Jezus Christus, door zijn kruis- en
aenverlieden enz. En inderdaad is daar een waar-
heid in gelegen.

En toch is ook die „pluriformiteitsidee” overspan-
nen geworden. Want die veelvormigheid der kerken
is een andere dan die der natuur. 't Is hier niet 't on-

beeld, en met wat letterkunde in groot genoeg om-
geval. Hier vindt ge dan heel het geboorteverhaal
van onzen Heere Jezus, getransponeerd in Vlaamschen
tenuard, als hadde het zich alles daar afgespeeld.
En Timmermans weet dat te vertellen met een simpel-
heid, een overtuiging, een fantasie, die het alles zóo
maakt, als ging er hier iets zeer eenvoudigs aan ons
voorbij, en alle gedachte aan geforceerd-pogen blijft
verre. Men kan tegen dit streven natuurlijk gemakkelijk
nederigkei bezwaar inhouden, maar, ter zuivere waar-
deering moet men kennen de speelsche wijze, waarop
de Zuidelijken in 't algemeen van deze dingen durven
spreken, die bij ons de gedachte aan spot en pro-
fanie oproept, terwijl toch bij de betrokkenen de onder-
toon er één is van wezenlijke ernst, al is en blijft
benedide die ernst een andere dan de onze.

Ter kenschetsing laat ik U iets hooren uit het hoofd-
stuk „Kerstmis”: Jozef is heengegaan om water te
zoeken voor Maria, die hij in barenspijnen achterliet en
bij zijn binnentreden teekent Timmermans' pen het
volgende tafereel:

„Als hij het denken opende hoorde hij de beem
in hunne korven zingen, maar hoe verschoot hij niet,
als het lantarenlicht terechtkwam op Maria die neerge-
kield, in loshangend haar en avondblauw kleed, tranen
weende op een kreunend, rood bloemig naakt bor-
stingske dat zij teder tegen hare borst drukte.

Het zonk Jozef in de beem en een triomfantelijke
lach hang in zijn haard; en als Maria Jozef gewaar
vond, loonde zij hem in een overstroming van eerste
moederlijke vreugde het spastelende kindeken, en ju-
belde in de verzoeking van hare groote begenadiging:

O Jozef! Jozef! mijn ziel smilt van geluk, ik ver-
drink in het geluk, want hier is mijn vleesch en bloed
waarin God zijn licht heeft geleed, ik ben de deur
waarlans God op aarde komt, ik ben de haren waartoe
de hemel zijn overvloed uitschudt; ik ben de boom
waaraan de Heilige Geest zijn kostelijke vrucht heeft
laten rijp worden. En ach ik ben zóo klein en nietig
en als menschen van geringer waarde. Zie, Jozef, hier is de
zoo uit een druppelken regen gekomen, de bruidegom
niet zijne slaapkamer, de schoone zang uit de luit,
de heele lente uit een handvol gronds. Och het dauwt
zaligheden om mij heen, mijne vingren lekken van
genade.”

Karakteristiek bij uitstek lijkt mij ook het volgende
uit het hoofdstuk „De Opdracht”, waar de ontmoeting

derscheiden „schoon”, maar 't onderscheiden „leelijk”
wat verdeelt n.l. dwaling, ketterij, wereldgelijkvormig-
heid, deformatie. En dat is maar niet 't gevolg van een
anders aangelegd zijn der volken en volksgroepen, maar
van allerlei verkeerde invloeden van binnen en van
buiten, die storend hebben ingewerkt. De verschillende
invloeden van volken en volksgroepen zouden juist
tot zegen zijn geweest en de kerk hebben bewaard
voor eenzijdigheid, waartoe wij allen door de zonde
in ons, geneigd zijn.

't Is dus de zonde, die scheiding maakt (dwaling,
deformatie). Wij mogen 't niet verbloemen, gering achten,
opdat we niemands geweten assen. Maar de Kerk,
die zonder zonde is, werpe den eersten steen op de
zusterkerk nu nog van ons gescheiden.

Roeping is 't o.i. alle kerk, die belijdt: Jezus Chris-
tus, den Zoon des levenden Gods, onzer een geworden,
overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze
rechtvaardigmaking naar de Schriften, die aanvaardt
de belijdenis van ons „algemeen en ongetwijfeld Christe-
lijk geloof, in de 12 art. verval”, te erkennen als een
„meerder” of „minder zuivere” openbaring van
't lichaam van Christus.

En 't kan niet anders of we zullen onze Geref.
Kerken houden voor de „zuiverste” openbaring van
't lichaam van Christus. En dat niet, omdat we ons
zelfen voor beter, vromer, godzaliger houden dan ande-
ren, maar omdat wij in onze kerken, met terzijdestelling
van alle menschelijke zin en lust, meening en wys-
heid, ons alleen willen laten leiden door onzen Koning
Jezus Christus en door Zijn onfeilbaar Woord, ons
gegeven, als een lamp voor onzen voet en een licht
op ons pad.

Maar dankbaar voor die genade ons geworden, zij
't dan ook verre van ons te zeggen tot de andere
kerken: „Gaaf weg van mij, want ik ben heiliger dan
gij”. Maar integendeel, ons bewust tot een zegen te
moeten wezen voor allen die ons omringen, hebben
we met een dankbaar en liefdevol hart te zeggen:
„Komt ga met ons en doe als wij, en laat ons samen
den Heere dienen naar Zijnen wil, ons heugend voor
onzen Koning en Zijn Woord en daarvoor alleen”.
Juist immers, gelijk in iedere gemeente, de sierlijke
leden in alle nederigheid en liefde zulks te doen hebben
tegenover de misserlijke, ja zelfs slordige leden, op
elkander acht gevend tot heil van de gemeente van
Christus en Zijn Naam ter eere.

Onze roeping is 't dus die andere kerken te erken-
nen als „zusterkerken” in renneren zin.

Onze roeping dehalve mede, om met elkander in
verband te treden om onze eenheid in Christus te
openbaren en om te samen te doen, al wat onze
hand vindt om te doen, ter bevordering van de komst
van Zijn Koninkrijk. Natuurlijk met behoud van eigen
zelfstandigheid.

Dus, en wij zeggen dit met nadruk, geen
„eenheidsbeweging” op grond van de
kleinste gemeene deelen van alle belij-
denissen, met geringachting en prijs-
geving van de kostelijke schat van ge-
loofswaarden onder de leiding des Hei-
ligen Geestes ons geworden (ondanks 't men-
schelijke, dat er in gevonden wordt en door ons altijd
appellabel op Gods Woord, dat alleen onfeilbaar is).
Geen moedwillige en schuldige zelfverarming in 't gees-
telijke, enkel maar ten bate van een eenheid, die dan
meer schijn is dan werkelijkheid, maar een zoeken van
elkander om 't geen ons vereent, om elkander tot een
zegen te zijn.

Wij weten, dat er zijn, die zeggen zullen, dat een
blijven op een afstand toch maar vrolijker is. Maar
zulk een „doopersche mijdinge” is nu juist niet Gere-
formeerd. Niet zich afzonderen, zich terugtrekken,
't broekasachtige, maar 't zijn tot een zegen voor allen,

van Simeon met het Kindeke wordt geteekend:

„Voorsichtig ging hij tot hen, tikte Maria op de
schouders, en vroeg met bevende stem aan de eerst wat
verhaalde moeder:

„Mag ik mijn Heer en Meester op mijn handen
nemen?”

Gewillig gaf ze hem het kind op zijn lange schoone
handen.

De tranen lekten uit zijn baard, 't was alsof zijn
ziel te groot werd en opensprong, en hij zich gle,
reine ruimte voelde bij de aanraking van het kind.
Hij was dronken van God, en heel zijn lichaam was
er van verlicht.

Dat zagen ook Anna, Jozef en Maria aan zijn oogen,
die nu bovenmenscheijk schoon en als die van een
engel waren.

En met een stem van iemand die gelukkig sterven
gaat, vooide het dankbaar van zijn lippen: „Heere
laat nu uw dienaar naar uw woord in vrede gaan:
want mijne oogen hebben gezien uwen zaligmaker, dewel-
ken ge bereid hebt voor het aanschijn aller menschen,
een licht te openbaren van de heidenen en tot luister
van uw volk!”

..... „Moederken”, fluisterde Anna haar toe, „Moe-
derken, wat moet ge toch gelukkig zijn.”

En moedertrots en reine fierheid glansden bij die
woorden in Maria's groene oogen.

Maar zie! Een sombere trek kwam over Simeon's
kinderlijk gelaat. Maria aanzag het met groeipenden angst,
haar angst begon te botsen van een nypend voorge-
voelen.

Simeon zag ineens, in den geest, heel het leven
van het kind, zijn lijden en zijn glorie, en in die toe-
komst van goddelijk verdriet, van bloed en tranen, zag
hij ook het beeld der jonge moeder op den voorgrond
staan.

Een rilling deed hem de oogen sluiten, en pijnlijk
sprak hij:

„Zie, dit kind is gesteld tot val en opstanding van
velen, en tot een teeken van tegenspraak opdat uit
veler harten de gedachten zich openbaren.... Maar
gij o moeder!.... en hier haperde zijne stem, „een
zwaard zal uwe ziel doorboren”.

Maria begreep ineens dat dit zwaard het lijden en
de dood van haar kind zou zijn. Haar jong moeder-
hart kraakte en scheurde onder die woorden, een bleek-
heid sloeg naar haar gelaat, 't was alsof alle leven

maar speciaal voor Gods kinderen, is onze roeping,
ook als Kerk! Want aan wie veel gegeven is, van hem
zal veel gevraagd worden.

En voorts, loog vol vertrouwen gericht op God,
den Heiligen Geest, die Zijn volk, Zijn Zion nooit
bogeet, noch verlaat, maar in alle waarheid zal leiden.

Dan mogen hier en daar kerken afvallen, zoodat
hun kandelelaar wordt weggenomen, er zullen er ook zijn,
die, wankelende ten doode, zullen gegrepen en bevesti-
gigd worden, maar Zijn Kerk blijft tot in eeuwigheid.

En, hoe eer men zich met elkaar vereent tot een „po-
sitive” eenheid (nogmaals met behoud van eigen
zelfstandigheid), welbewust en beslist 't tafel-
faken doorsnijnd tusschen de Christelijke kerken en
allen, die Jezus Christus niet belijden als de Zoon Gods,
't vleeschgeworden Woord, de, ter onzer verlossing, ge-
sterven en verrezen Heiland, naar de Schriften, des
te minder gevaar is er, dat gevoelige naturen, aan
valsche vroomheid zich vergapend, zich verslingeren
zullen aan Moderne en Heidensche geesten, want al
duidelijker wordt 't dan voor allen, dat 't gaat: „Voor of
tegen den Christus Gods”.

Het behoeft geen betoog, dat dit de samenwerking
van de Christelijke groepen op alle terrein ten zeerste
zal bevorderen.

Vanzelf gaat ons vooral niet minder ter harte de
eenheid van alle Gereformeerde Kerken en van heel
de gereformeerde gezindheid, om dat woord van Groen
te gebruiken.

Wij juichen dan ook ten zeerste toe de slappen,
die tot verwezenlijking daarvan worden gedaan. Mogen
ze slagen onder den zegen des Heeren.

Van uit dit gezichtspunt bezien, zal onze houding
speciaal tegenover de Herv. Kerken duidelijk worden.

Terecht sprak Amsterdams kerkeraad o.i. haar blijd-
schap uit over de bevrijding van Rome's dwingelandij,
maar tegelijk ook haar droefheid daarover, dat men
weer onder 't juk van menschen kwam. Maar we voegen
er aan toe: hoe jammer dat dit woord niet werd uit-
gesproken op den herdenkingsdag (of was daarvoor
geen gelegenheid?), de middenmoot eenigszins gewij-
zigd en met den nadruk op de hartelijke bede:
dat allen, die in 't midden Zion liefhebben zich in
den Heeren kracht mogen opmaken tot
vrijmaking van de kerk van alle menschelijke
heerschappij, die in strijd is met het Koningschap van
onzen Heere Jezus Christus (dus niet om de valsche
kerk vanwel te zeggen en zich te voegen bij de
ware kerk).

De middenmoot eenigszins gewijzigd, zeiden we, want
't gaat o.i. niet aan onze kerken als de eenige
wettige voortzetting van de oude Gerefor-
meerde kerken te beschouwen. We mogen onze oogen
niet gesloten houden voor de droeve gebeurdeheid
van de kerk van Christus in deze landen, waardoor
de Gereformeerde gezindheid vaak tegenover elkaar
staan in vleeschlijke gedeeldheid en granschap, waar
ze een behoorde te zijn.

O zeker, wanneer Hervormde broeders er pral op
gaan, dat hun kerk de alleen wettige voortzetting is van
de oude Geref. kerken in deze landen, op grond van
historische gegevens, dan zullen we ze weerstaan op
dezelfde gronden, waarop we Rome 't recht ontzeggen,
zich de wettige voortzetting te noemen van de oude
Christelijke kerk tegenover de kerken der Reformatie,
om dan 't eerstgeboorterecht voor onze Gereformeerde
kerken op te eischen, die de geestelijke erfenis onzer
vaderen handhaven in Gods kracht.

Rome's kerk toch, is de verzande doode arm, die,
ook daar mogen we God voor danken, nog water bevat,
maar de stroom door den Geest Gods voortgestuwd,
beweegt zich door de kerken der Reformatie. Maar
toen deze in later dagen ook weer tot verval kwamen

uit haar heuen vloed, en terwijl zij insenzakte, en
opgenomen werd in de helpende armen van Anna,
stak Maria nog haar handen uit naar haar kind, liet
een kreteje en viel in zwijn...)

Al ontbreekt het element der fantasie niet, zooals
ge ziet, Timmermans blijft toch op feitelijken bodem.

De waarleering, die wij hier, ondanks ons principieel
bezaan tegen alle transpositie van wat naar zijn
„enmalig” karakter, wezenlijk niet te transponeren
valt, nog kunnen overhouden, moeten wij wel laten
varen ten opzichte van het beeld van Jezus, zooals
Timmermans, voortgaande met zijn gewaagd pogen, dat
heeft geschetst in zijn „De Pastoor uit den bloeyenden
Wijngaerd”*), waarin hij, zelfs naar het oordeel van
eigen geloofsgenooten, die op dat gebied toch heel
wat kunnen hebben, is te ver gegaan. De liefde van
den hier ten tooneele gevoerden pastoor voor de wijn,
gaat zóover, dat hij één van zijn welgeborgen merken
betitelt met de naam: „ader van Christus”. Sterk staat
ons trouwens tegen des pastoors doorlopende en strak-
volgehouden parallel tusschen zijn wijn en het bloed
van Christus, al draagt dat dan dit karakter: „De
pastoor heeft een stille vertering voor de drif, omdat
zij morgen het eigen bloed van Jezus zelf worden
kan”, waardoor aan deze levenslust van heer pastoor
een soort „mystieke” glans gegeven wordt. Maar, hadden
wij 't hierboven terloops over een „ernst”, die de
onze niet is, hier hebben we dan zeer stellig een
„mystiek”, die de onze niet zijn kan. *)

*) Bandversiering van Herman Teitinek. Uitgave van G.
A. J. van Dishoeck te Bussum, in het jaar 1906.

*) A. w. pg. 9/10.

*) A. w. pg. 33/4.

*) Zie diens, „Bij Dichters en Schriftgeleerden” (Verza-
melde opstellen), in het opstel: „Wij wilden Jezus wel zien”,
pg. 272/3. Uitgegeven door de Uitgeverijmaatschappij Holland
te Amsterdam in het jaar 1927.

*) Zie weder hetzelfde artikel van K. Schilder, a. w. pg.
276.

*) Vierde druk, Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon,
pg. 86/7.

*) A. w. pg. 103/8.

*) Bij denzelfden Uitgever verschenen in 1924. Met teke-
ningen van den schryver.

*) Vergelijk het reeds-aangehaalde art. van K. Schilder,
pg. 278/281. Zie a. w. pg. 7 en 14.